

УДК 94(73) «1914»

А. А. Асташенкова

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

СПРИЙНЯТТЯ ІНТЕЛІГЕНЦІЄЮ США ПОДІЙ ПОЧАТКУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (на матеріалах видання «The New York Times»)

Розглянуто сприйняття інтелігенцією США подій початку Першої світової війни на основі матеріалів видання «The New York Times» у період з 29 червня по 5 вересня 1914 року. Визначено основні проблеми, які хвилювали американську інтелігенцію в цей період.

Ключові слова: The New York Times, інтелігенція, США.

Рассмотрено восприятие интеллигенцией США событий начала Первой мировой войны на основе материалов издания «The New York Times» за период с 29 июня по 5 сентября 1914 года. Определены основные проблемы, волновавшие американскую интеллигенцию в этот период.

Ключевые слова: The New York Times, интеллигенция, США.

The perception of the U.S. intelligentsia events of World War I on the basis of the publication «The New York Times» for the period from June 29 to September 5, 1914, the main problems that worried the American intelligentsia in this period are examined. Tags: The New York Times, intellectuals, USA.

Keywords: The New York Times, intelligentsia, the USA.

Untersucht wurde die Wahrnehmung der Ereignisse vom Beginn des Ersten Weltkrieges durch die Intelligenz der USA anhand der Ausgaben der «THE NEW YORK TIMES» in der Zeit vom 29. Juni bis 5. September 1914. Es wurden die wichtigsten Probleme festgestellt, welche die amerikanische Intelligenz in dieser Periode bewegten.

Schlüsselbegriffe: The New York Times, Intelligenz, USA.

У сучасній українській історіографії помітне зростання уваги до історії суспільної думки. При цьому звертається увага на роль засобів масової інформації в її формуванні. Основним засобом масової інформації у другій половині XIX – першій половині XX ст. були періодичні видання. Питанням реконструкції суспільної думки того чи іншого періоду за матеріалами періодичних видань присвячені роботи Т. Е. Телькіненої [38], В. В. Дроздова [35], С. Ф. Годованого [34],

О. Ф. Юрчук [41], Н. П. Олснко [37]. Дослідникам у цілому вдається реконструювати вплив періодичних видань на формування суспільної думки.

На сучасному етапі є актуальним вивчення впливу періодичних видань США на формування суспільної думки під час Першої світової війни. Це питання є недостатньо досліджуваним в українській історіографії. В даній статті зроблено спробу реконструювати образи, які склалися в американському суспільстві щодо початку війни в Європі. Задля цього були використані статті, опубліковані в «The New York Times» на початку Першої світової війни.

Перша світова війна (1914–1918) мала величезний вплив на суспільно-політичне життя США. Позиція США у початковий період війни визначалася декларацією про нейтралітет, проголошеною 4 серпня 1914 року президентом США Вудро Вільсоном, яка передбачала лояльне ставлення до всіх воюючих країн [20, с. 547–551]. Пізніше, 19 серпня 1914 року, Вудро Вільсон вдруге звернувся до американського народу з закликом суворо дотримуватися нейтралітету: «Кожний, хто дійсно любить Америку, буде діяти і висловлюватись в істинному дусі нейтралітету, який є сутністю неупередженості, справедливості та дружесливності до всіх, хто пов'язаний з війною» [20, с. 551–552]. Проте бойові дії в Європі ускладнили економічну ситуацію в США через спад торговельних відносин з європейськими країнами. Все це спонукало американське суспільство до дискусій.

Напередодні та на початку Першої світової війни обговорення суспільно-політичних проблем у США традиційно відбувалося на сторінках періодичної преси. Кількість періодичних видань наприкінці XIX – на початку XX ст. постійно зростала. Наприклад, у період з 1870 по 1900 рр. кількість щоденних газет у США збільшилася з 600 до 2500 [36, с. 55]. Серед них найбільш популярною була і залишається «The New York Times», на шпальтах якої публікувалися політики, вчені провідних американських університетів (Гарвардського, Стенфордського, Колумбійського), підприємці, юристи, військові та ін. Таким чином, «The New York Times» була виразником думки інтелігенції, чий погляд впливали на формування суспільної думки США.

У даній статті ми спробуємо визначити коло питань, які хвилювали американців на початку війни. Для досягнення даної мети нами обрано комплекс статей, присвячених європейським справам у період між 29 червня та 5 вересня 1914 р. Хронологічні межі пояснюють-

ся тим, що 28 червня 1914 року в Сараєво було вбито австрійського ерцгерцога Франца Фердинанда сербським націоналістом Г. Принципом, а вже наступного дня, 29 червня 1914 року, було опубліковано інтерв'ю з Майклом Пупіним, який висловив власну думку з приводу європейських проблем, а 5 вересня 1914 року розпочинається битва при Марні (5–12 вересня 1914 р.), на якій зосереджується увага кореспондентів.

«The New York Times» публікувала короткі замітки, звіти щодо розгортання ситуації в Європі, реагуючи на які, представники інтелекції США надсилали свої статті або листи до редакції газети. На сторінках видання розміщувалися матеріали проведених інтерв'ю з видатними вченими країни, які до цього вже публікували свої статті, присвячені політичним, економічним та іншим проблемам американського суспільства. Таким чином, згідно з прийнятими класифікаціями публікацій у періодичній пресі, весь комплекс матеріалів газети, присвячених обговоренню європейських проблем, можна умовно поділити на інформаційні (замітки, звіти) та аналітичні (статті, кореспонденції та аналітичні інтерв'ю) [39].

Для розкриття окресленої теми визначальними є аналітичні матеріали. У той же час інформаційні повідомлення матимуть допоміжний характер, незважаючи на те, що саме вони формували у читача загальну картину подій, що відбувалися по той бік океану.

З 28 червня по 5 вересня газета регулярно публікувала короткі відомості про розвиток європейських подій. Привертає увагу відсутність на шпальтах «The New York Times» за період з 1 по 16 серпня звітів про ход бойових дій, хоча у цей період відбувалися знакові події в Європі – порушення нейтралітету Бельгії Німеччиною, окупація Люксембургу німецькими військами, початок Східно-Пруської та Галиційської бойових операцій. На жаль, ми не маємо можливості встановити причини їх відсутності.

Аналітичні публікації за період з 28 червня по 5 вересня перівномірно розподілені у визначених нами хронологічних межах. Їх розподіл у часі дозволяє говорити про існування кількох періодів підвищеної уваги до проблем передодня та початку війни. Такі спалахи активності припадають на 27–30 липня, 2–9, 16, 21–23 серпня 1914 року, що було пов'язано з політичними і військовими подіями, які відбувалися в Європі.

Першу групу складають публікації у період з 29 червня по 12 серпня. Перейдемо до аналізу цих матеріалів.

Оскільки Перша світова війна розпочалася з конфлікту між Австро-Угорщиною та Сербією, то цілком логічно, що перші аналітичні матеріали у «The New York Times» мали бути присвячені саме цьому питанню. І дійсно, 29 червня 1914 року в «The New York Times» публікується уже згадане вище інтерв'ю з професором фізики Колумбійського університету Майклом Пулінім, вихідцем із Сербії, який у 1874 році емігрував до США. До цього Майкл Пуліп вже публікував свої матеріали, присвячені балканським проблемам у «The New York Times», тому розглядався редакцією газети як фахівець з питань, пов'язаних із взаємовідносинами Австро-Угорщини і Сербії [4; 6]. Професор М. Пуліп, розглядаючи причини ескалації австро-сербського конфлікту, убачав їх корінь у «...памаганні Австрії обмежити кожний рух, який міг би призвести до незалежності Сербії» [3]. Антисербська політика зумовлювалася імперськими інтересами віденського двору – бажанням мати порти на Адріатичному узбережжі та вихід до Егейського моря. Саме це, на його думку, зробило конфлікт між країнами неминучим. Напруженість між ними зростала поступово, що проявилось як у виступах сербських студентів у Боснії та Герцеговині, так і у маневрах австрійської армії на кордонах Сербії і Боснії та Герцеговини [3]. У своєму інтерв'ю М. Пуліп зробив припущення про непричетність Сербії до вбивства в Сараєво, оскільки «...молодий студент, який скоїв вбивство, походив з Боснії, а не з Сербії» [3].

За місяць після подій в Сараєво на сторінках «The New York Times» було опубліковано друге інтерв'ю з М. Пулінім, в якому він з ще більшою впевненістю стверджував, що «...між Сербією та вбивством єрцгерцога немає зв'язку... Австрія бажала війни так само, як і Німеччина. Політика Австрії і Німеччини за останні 40 років визначалася принципом «Drangnach Osten», що вперті-решт мало принести їм свої результати...» [17]. Таким чином, Сербія опинилася в ролі «...моста, через який Австрія і Німеччина мають перейти, щоб досягти своєї мсти» [17]. «Якщо Сербія впаде, то впаде Греція і тоді тевтонці розмістяться в Салоніках і будуть правити Егейським морем», – стверджував М. Пуліп. На його думку, єдиною із зацікавлених країн, здатних запобігти подальшому розвитку конфлікту, є Англія, адже «...тевтонці побоюються англійських дредноутів...» [17].

28 липня до дискусії з австро-сербського питання приєднався Бенджамін Яблонс. Він також наголосив на неминучості конфлікту, зваживши також і на національний фактор: «...Австро-Угорщина скла-

дається з великої кількості національностей, з яких 15 знаходяться в стані ворожбаччя...» [26].

Уже через два дні на шпальтах «The New York Times» з'явилося третє інтерв'ю М. Пуліпа, у якому відстоюється теза про несприятливість Сербії до розгортання конфлікту. Австро-сербське питання, на думку вченого, виникло внаслідок внутрішньої політики Австро-Угорщини стосовно сербської меншини, позбавленої тих прав, якими користувалися інші народи імперії. Відтак, загострення австро-сербського питання пов'язане з «...пансербською пропагандою серед сербів в Австрії, а не сербів Сербії, що, у свою чергу, призвело до загострення стосунків між Австро-Угорщиною і Сербією» [25].

Подібну точку зору висловив відомий американський етнограф Джордж Дорсі. Серед причин розпалювання конфлікту між Австро-Угорщиною та Сербією він бачив національну, наголошуючи на тому, що «...лінійні політичні кордони не співпадають з лінгвістичними...», адже «... в Німеччині мешкають близько 3 млн. слов'ян, переважно поляків, а в Австрії, населення якої складає 30 млн., лише близько третини – німці, а слов'яни узагалі становлять більшість» [28]. Отже, за таких умов уникнути конфлікту неможливо. Дж. Дорсі висуває тезу про «...одвічну боротьбу між тевтонцями і слов'янами, війна між якими неминуча» [28].

Наступного дня після початку війни була надрукована перша аналітична стаття (до цього на шпальтах «The New York Times» з'являлися лише матеріали проведених інтерв'ю), яка належала перу Альберта Бушнелла Харта, знакової постаті в американській історичній науці. Він виступив з гострою критикою політики Австро-Угорщини щодо Сербії. Причиною конфлікту, на думку автора, було «...побоювання Австрійської імперії сербської держави». Він також підтримував тезу Дж. Дорсі щодо «...одвічної боротьби між тевтонцями і слов'янами...», яка рано чи пізно призвела б до війни [5]. Зауважуючи, що «правлячий клас Австро-Угорщини розпалював ратовим пробудженням слов'янської сили», Л.Б. Харт звернув увагу на неминуче і цілком зрозуміле втручання в конфлікт Російської імперії, оскільки «Росія бачить себе захисницею південних слов'ян, чий занепад був би хворобливим для Росії і свідчив би про неспроможність Росії захистити людей своєї віри» [5].

3 серпня 1914 року в «The New York Times» було опубліковано інтерв'ю з колишнім командиром армії США, Нельсоном Ешлтоном Майлзом. Незважаючи на те, що війна щойно розпочалася, він одра-

зу порушив питання повоєнного врегулювання у світі, запропонувавши сформувати мирний конгрес, в якому кожна нація мала б своїх представників. У випадку, якщо будь-яка з країн не погодиться з рішенням такого конгресу, то конгрес має задіяти армії всіх країн для примусу. Висловлюючи подібну пропозицію, Н. Е. Майлз зазначив, що «мас пройти ціла війна, перш ніж нації зрозуміють переваги такого шляху» [19]. Отже, ще на початку війни з'явилися далекоглядні ідеї щодо повоєнного устрою у світі, який зміг би зберегти мир між країнами і унеможливити появу нових конфліктів.

Зі вступом у війну Франції, Англії та інших країн, «The New York Times» акцентує увагу на визначенні причин війни. 4 серпня 1914 року публікується інтерв'ю з американським військово-морським теоретиком та істориком Альфредом Тейсром Маханом. На його думку, «дійсною причиною війни не могли бути умови ультиматуму». Згідно з А. Т. Маханом, глибшими причинами війни стали «затримка Австро-Угорщиною слов'янської сили на півдні, бажання Франції реваншу, зростання потужності Російської імперії» [8]. Даної точки зору дотримується професор Гарвардського університету німецького походження Курт Франке, лист якого опубліковано на шпальтах газети 6 серпня 1914 року. Окрім окреслених А. Т. Маханом причин, К. Франке визначив і інші – «бажання Росії обмежити вплив Німеччини на Близькому Сході і витіснити Австро-Угорщину з Балканського півострова, прагнення Англії обмежити торгівлю Німеччини» [13]. Таким чином, Німеччина, на думку автора, була лише жертвою політики інших країн. Подібною думки дотримувався Девід Джоунс, наголошуючи що дійсні причини війни мали «не політичний, і не расовий, а торговельний характер», оскільки Європу «дратував пруський торговельний успіх», що й об'єднало Європу проти Німеччини. Основним винуватцем війни він вважає Австро-Угорщину, зазначаючи, що Німеччина «не хотіла цієї війни, оскільки була зайнята своїми внутрішніми проблемами» [23].

У даному контексті мають розглядатися оцінки, які надавали респонденти діяльності кайзера Вільгельма II. Першість в обговоренні даного питання належить К. Франке. Він доходить висновку, що «кайзер – це прищ до миру», який усе своє життя боровся за підняття рівня промислового виробництва, освіти, торгівлі, літератури, мистецтва, проводив соціальні реформи, підносячи тим самим рівень життя населення [13]. У подібний спосіб висловлювався і професор Гарвардського університету Х'юго Мюнстерберг, додаючи, що «проти-

гом 25 років кайзер був найефективнішою силою для європейського світу, зробивши задля цього більше, ніж весь світ разом узятий» [24]. Іншої точки зору дотримувався американський підприємець Едвін Карнігі. В інтерв'ю від 9 серпня 1914 року він покладає всю провину в розпалованні конфлікту саме на кайзера. Е. Карнігі першим торкнувся питання про порушення Німеччиною нейтралітету Бельгії. Вважаючи Німеччину агресором, Е. Карнігі віддав палке послання Великобританії, яка «лише виконала свій обов'язок, осудивши дії Німеччини» [9].

Природно, що американське суспільство не могла не хвилювати позиція США щодо війни в Європі. 9 серпня 1914 року «The New York Times» публікує статтю американського економіста, професора Корнелльського університету Елвіна Сондерза Джонсона, присвячену найближчим діям США на міжнародній арені. На думку Е. С. Джонсона, під час війни в Європі серед США стоятимуть два основних завдання: стимулювати суднобудівництво і розвивати торгівлю з Латинською Америкою. Війна в Європі, на думку Е. С. Джонсона, призведе до «економічного занепаду країн, які раніше процвітали», а відтак Європі стане konieczною американська продукція. Платіжна неспроможність європейських країн негативно вплине на економіку США, оскільки американські компанії будуть змушені продавати власну продукцію за зменшеною ціною. Тому «США зацікавлені у якомога ранньому проголошенні миру». Автор виступив із закликом «стиснути за безіскою Америки і компенсувати втрати шляхом розвитку бізнесу» [33].

Отже, упродовж першого з зазначених нами періодів – з 29 червня по 12 серпня 1914 року, першою проблемою, яка викликала жваве обговорення на сторінках «The New York Times», стало австро-сербське питання. Увага до нього з'являється наступного дня після вбивства у Сараєво, оскільки неминучість європейської війни стала очевидною. Активізація дискусій з австро-сербського питання пов'язана з ультиматумом Австро-Угорщини від 23 липня 1914 року.

Цікаво, що у цей час піднімається і питання новоспального врегулювання в світі, причому одразу в контексті створення системи колективної безпеки.

Втягування у війну більшості європейських країн спонукало американську інтелігенцію до пошуків причин війни, а також визначенні ролі кайзера у розпалованні конфлікту. Цікаво, що деякі проблеми, на диво, не викликали активної реакції в американській суспіль-

ній думці. Наприклад, не набуло резонансу порушення нейтралітету Бельгії унаслідок вторгнення німецьких військ 4 серпня 1914 року. Цей факт привертас увагу, оскільки США також були нейтральною країною, і порушення нейтралітету будь-якої іншої держави мало викликати хоча б якусь реакцію. Єдиним винятком є липсе інтерв'ю з Ендрю Карнегі, який виступив на захист Бельгії.

Однак, майже одразу починається обговорення позиції США стосовно європейського конфлікту, причому з огляду на торговельні інтереси. Як наслідок, з'явилися ідеї щодо розвитку торгівлі США з країнами Латинської Америки як альтернативи зовнішнім ринкам та подальшої розбудови промисловості.

Перейдемо до аналізу другої групи матеріалів – статей або інтерв'ю за період з 16 до 23 серпня 1914 року. Спалах інтересу до європейських проблем спостерігається 16 серпня 1914 року, коли «The New York Times» опублікувала дві статті та два листа, присвячених аналізу європейських проблем. Автор одного з листів – дехто Стрек, – дійшов до приголомшливого висновку про неспричетність головних країн до розпалювання війни, оскільки «Францією і Росією рухали пенідвладні їм сили», а «Німеччина була вимушена укріплюватись» [14]. Виправдовуючи обидві воюючі сторони, рецензент закінчив свого листа риторичними запитаннями: «Чи немає у Росії права отримати володіння до Балтійського узбережжя, яке під контролем Німеччини? Чи вона має завжди бути відрізаною від моря? Хто може звинувачувати Францію в пошуках відновлення свого втраченого престижу? З іншого боку, хто може звинувачувати Англію за її страх перед торговельним зростанням Німеччини? Чи треба звинувачувати Німеччину в тому, що в неї вищий рівень освіти та індустрії?» [14]. Другий лист, опублікований у «The New York Times» 16 серпня, належав перу Генрі Хармона Чемберлена. Він зазначав, що «Німеччина є агресором в найбільшій війні, яку світ коли-небудь знав», оскільки вона порушила нейтралітет Бельгії і Люксембургу. До того ж «Австрія навряд чи наважилася б висунути ультиматум Сербії без згоди на це Німеччини» [2].

Того ж дня 16 серпня 1914 року також було опубліковано статті Ірвінга Фішера та Елдері Корі Стоуелла. Стаття американського економіста, професора Йельського університету І. Фішера була присвячена аналізу причин війни і новоспного урегулювання у світі. Серед причин, або, скоріше, обставин, які посприяли війні, він назвав розвиток комунікацій, «що пов'язано з активним будівництвом залізниць, появою телеграфу і телефону» [1]. Ці винаходи забезпечили

ли більш тісний контакт між європейськими націями, ніж було раніше, що й збільшило ризик конфлікту. Розглядаючи можливі наслідки війни, автор припускає, що «в разі поразки Австрії та Німеччини, Балкани залишаться без зміни, а Німеччина втратить Ельзас і Лотарингію, та, можливо, Рейнську Пруссію, яку віддадуть Бельгії». За даних обставин Ельзас та Лотарингія і надалі залишатимуться «яблуком розбрату» між Німеччиною і Францією. Тому, на думку автора, їм слід надати нейтрального статусу. Війна буде неспотрібною ani Франції, ani Німеччині [1]. Для запобігання нової війни І. Фінсер запропонував створити Лігу Миру, до складу якої входили б всі нації світу. У цьому разі утримувати армії не буде необхідності [1]. Таким чином, вже 16 серпня 1914 року на сторінках «The New York Times» з'явилась ідея створення міжнародної організації, яка б підтримувала мир у світі. Пізніше втіленням цієї ідеї стало створення Ліги Націй.

Професор міжнародного права Колумбійського університету Елдері Корі Стоуелл звернувся до американців із закликом «залишатися непохитними і чинити опір будь-якій агресії на права нейтральних держав» [30].

Отже, автор підтримував заклики американського президента Вудро Вільсона суворо дотримуватися нейтралітету.

Таким чином, 16 серпня 1914 року було актуалізовано питання, що стосуються причин війни, повсякденного влаштування у світі, позиції США щодо війни та ролі європейських країн у розпалюванні війни.

17 серпня 1914 року на шпальтах газети було окреслено позицію видатного німецько-американського газетного видавця та політика Германа Ріддера. Вона характеризувалася як пронімецька. Г. Ріддер, засудивши саму війну, висловився проти політики Російської імперії [31]. Пізніше у спеціальному інтерв'ю Г. Ріддер наголосив на немигучості втрати Бельгією нейтрального статусу, зазначаючи, що «жоден договір не зможе захистити її від боротьби між Німеччиною і Францією, оскільки вона знаходиться між ними» [22]. Точка зору ішого американського політика-демократа з Каліфорнії Франкліна Найта Лейна була розкрита газетярами 18 серпня 1914 року. Підкреслювалася підтримка Ф. Н. Лейном курсу В. Вільсона, спрямованого на нейтралітет і необхідність розвитку американської промисловості [12].

Увагу читачів на європейських подіях акцентував випуск «The New York Times» від 23 серпня 1914 року.

Професор К. Франке висловив думку, що однією з причин війни було прагнення Франції повернути Ельзас і Лотарингію. Свідченням цьому було збільшення тривалості військової служби у Франції до 3 років. А це означало поступову мілітаризацію країни. Причиною ж погіршення стосунків між Англією та Німеччиною вважалося зростання зовнішньої торгівлі Німеччини, оскільки «...Англія вважала за ворога кожну країну, яка посягнула б на її першість» [16]. Третім не менш небезпечним ворогом Німеччини була Російська імперія. Росія, згідно з К. Франке, лише видає з себе захисницю національних інтересів слов'янських народів [16]. Справжнім гарантом їх незалежності є Австро-Угорщина, оскільки вона має усі підстави для підтримки добросусідських відносин з іншими державами, «...бо у межах Австрії мешкає велика кількість національностей...», а тому Австро-Угорщині буде важко абсорбувати іноземні території. Саме втручання Росії у стосунки між Австро-Угорщиною і Сербією стало загрозою Німеччині, тому остання вимушена була оголосити війну. К. Франке, реагуючи на вступ у війну Японії, висловив припущення, що головною метою Японії полягала у захопленні азійських володінь Німеччини [16]. Таким чином, автор дійшов висновку, що у розгортанні війни були винні всі, окрім Німеччини.

Того ж дня вийшла стаття американського юриста Семюеля Антермеса, у якій автор зазначив, що «всі сторони робили все можливе, щоб уникнути конфлікту», але «недовіра Російської імперії щирості Австрії в її стосунках з Сербією» посприяла розпалюванню конфлікту. «Не було більшого поборника миру, ніж Німеччина», доки Російська імперія не оголосила мобілізацію. «Відповідальність за пізнішу ситуацію несуть очільники Австрії, Росії та Німеччини» [29]. Щодо ролі США у війні, то С. Антермес писав, що необхідно скористатися ситуацією в Європі і розвивати всі галузі промисловості США [29]. Подібної точки зору дотримувалися американські промисловці, що вишиває з опублікованого інтерв'ю 23 серпня 1914 року. Вони закликали США скористатися скороченням обсягів торгівлі між країнами Європи і Латинської Америки і заповнити латиноамериканський ринок американськими товарами [7].

Таким чином, у середині серпня 1914 року австро-сербське питання поступово втрачає актуальність. «The New York Times» починає публікувати матеріали, присвячені переважно причинам війни та подальшій політиці США. Актуальним стає питання післявоєнного врегулювання, а також визначення винуватців конфлікту.

Третю групу статей складають публікації за період з 28 серпня по 5 вересня 1914 року. Насамперед, 28 серпня 1914 року наводяться результати опитування представників американського бізнесу, присвяченого обговоренню ролі кайзера в розгортанні війни. Один з респондентів висловився на підтримку кайзера, вважаючи, що «той був людиною миру, метою життя якого було перетворення Німеччини на країну злагоди та миру».

30 серпня було опубліковано ще одну статтю І. Фішера. Автор застерігає, що наслідками війни можуть стати банкрутства та революції, оскільки «будуть величезні порушення існуючого прибутку Європи, що означатиме справжнє зубожіння величезної кількості населення». За таких умов Європа буде вимушена позичати в США, що може поглибити кризу. Автор зазначив, що «США буде підтримувати Європу за умови, що європейські країни будуть ділити із США післявоєнні здобутки» [27].

На думку американського дипломата, журналіста і редактора Джорджа Харві, нинішній конфлікт був неминучим, оскільки йому передували інші конфлікти – в 1905, 1908, 1911, 1912 роках, під час яких не було вирішено більшість проблем. Автор зробив припущення, що у разі поразки Австро-Угорщини зросте слов'янська могутність, а це означатиме загрозу західній цивілізації. Дж. Харві стверджував, що «Америка втратить менше, ніж будь-яка інша частина цивілізованого світу і буде сильнішою, ніж сьогодні», оскільки «...нагальні потреби Європи стимулюватимуть американську промисловість і американське сільське господарство» [11].

Із закликом «суворо дотримуватися нейтралітету» і «запропонувати світові послуги США як миротворця» виступив Оскар Соломон Страус, секретар з торгівлі та праці (1906–1909) за часів президентства Теодора Рузвельта [15]. Тоді ж, 4 вересня 1915 року, було опубліковано листа президента Гарвардського університету Чарльза Еліота. Однозначно висловлюючись на користь дотримання США нейтралітету, він визначив «...дві основні причини, які призвели до війни: по-перше, це таємна дипломатія з повноваженнями вирішувати основні питання, а по-друге, це самодержавні національні правителі, які почали війну без згоди на це народів» [21]. Автор наголошує, що «...Російська імперія давно хотіла розширити свої території до Егейського моря і Боспору, Австро-Угорщині необхідні порти в Егейському морі, задля чого вона і намагається захопити Сербію». Протистояння Росії з Німеччиною і Австро-Угорщиною, на думку Ч. Еліота,

здається американцям аномальним феноменом, оскільки Росія – військова монархія з територіальними амбіціями [21].

Цікаво, що 5 вересня на шпальтах «The New York Times» з'явилася замітка, в якій зазначалося, що американський філолог Уільям Гарднер Хейл висловився проти курсу, офіційно проголошеного В. Вільсоном, а саме – проти нейтралітету США. У. Г. Хейл вважав, що США «мають вступити у війну» [32].

До даної групи нами віднесено лист основоположника фізичної металургії Альберта Совсра, опублікований 13 вересня 1914 року, оскільки він був датований 5 вересня 1914 року. Автор листа впевнений, що Англія зробила усе можливе, аби запобігти війні між Австро-Угорщиною і Сербією. Німеччина також вважається агресором, оскільки «...Австрія не могла проголосити ультиматум Сербії без згоди Німеччини» [18]. А Німеччина і Австро-Угорщина не могли не знати, що війна з Сербією означатиме війну з Росією. А Совсер зазначив, що Росія «не могла б вчинити такі звірства в Бельгії, які вчинила Німеччина» [18].

Таким чином, упродовж періоду з 28 серпня по 5 вересня 1914 року основна увага респондентів «The New York Times» присвячена аналізу причини війни, ролі США та проблемам наслідків війни.

Отже, проаналізувавши аналітичні матеріали в «The New York Times» за період з 29 червня по 5 вересня 1914 року, ми можемо дійти певних висновків. «The New York Times» від самого початку конфлікту, окрім суто інформаційних повідомлень, намагалася надати глибокий аналіз подій в Європі, про що свідчать численні публікації статей і листів з представниками дипломатичного корпусу, науки та бізнесу. Розглянувши матеріали за хронологічним принципом, ми виділили три групи публікацій. Цікаво, що до першої групи належали, в основному, інтерв'ю, а до другої і третьої – статті та листи. Це може свідчити про те, що на початку розгортання конфлікту представники американської інтелігенції ще не до кінця осягнули масштаби війни, яка спалахнула в Європі. Натомість, коли стало зрозумілим, що війна вийде за межі Європи і закінчиться не скоро, різко збільшилася кількість статей і листів, надісланих до редакції.

Напередодні та на початку війни найбільш актуальним було австро-сербське питання і більшість авторів погодилися, що в австро-сербському конфлікті вирішальною стала політика Австро-Угорщини щодо Сербії. Другим за актуальністю стає питання щодо причин війни. Кожен з респондентів мав власну думку з цього питання. Але попри незначні відмінності, наголошувалося, що усі країни

мали підстави для війни – і Російська імперія, і Австро-Угорщина, і Англія, і Франція, і Німеччина. При цьому для симпатиків німецького кайзера характерною була ідеалізація ролі цієї особистості в історії.

До середини серпня 1914 року поступово зменшується інтерес до австро-сербського питання, яке вже не являло собою предмета дискусій. На перший план, імовірно у зв'язку із вступом у війну більшості країн Європи, виступає питання причин війни, зокрема відповідальності учасників за її розпалювання. Хоча позиції дискусантів не змінюються, цілком зрозуміло, що респондентів «The New York Times» хвилювало місце США у новій конфігурації міжнародних відносин, особливо з огляду на офіційно проголошений курс В. Вільсона. Поступово ця тема витісняє інші і навіть з'явилася стаття, в якій автор висловився проти нейтралітету. Саме в «американському» контексті на сторінках «The New York Times» виникає питання щодо наслідків війни. Поступово стає очевидним, що ця війна призведе до погіршення ситуації в Європі, що неодмінно вплине і на США.

Цікавим виявилось те, що автори статей майже не приділили уваги питанню вступу у війну Японії. Це може свідчити про те, що американська інтелігенція ще не усвідомила поширення конфлікту за межі європейського континенту. Позиція Італії у європейській війні, на диво, теж не викликала резонансу.

Провівши змістовний аналіз публікацій, можна дійти висновку, що «The New York Times» намагалася запропонувати різні думки представників інтелігенції стосовно європейських проблем. Але при цьому простежується, що «The New York Times» від самого початку війни дотримувалася офіційного курсу, проголошеного В. Вільсоном. Тому нейтральна позиція властива більшості авторів, які публікувалися на сторінках видання.

Зрозуміло, що публікації в «The New York Times» не дають вичерпної картини ставлення американського суспільства до подій початку Першої світової війни. Утім, центральний характер видання, склад респондентів, коло обговорюваних питань дозволяють вважати отримані нами результати цілком вірогідними і взяти їх за основу подальшого дослідження.

Бібліографічні посилання

1. After the war, what? By prof. Irving Fisher of Yale // The New York Times. – August 16. – 1914.
2. Anti-German sentiment // The New York Times. – August 16 (14). – 1914.

3. Austria to blame, says prof. Pupin // The New York Times. – June 29. – 1914.
4. Austria is envious of Serbia's success // The New York Times. – January 5. – 1913.
5. Austrian fear of Scrb empire is real war cause // The New York Times. – August 2. – 1914.
6. Balkan revolution and its effect on Austria // The New York Times. – December 15. – 1912.
7. Big opportunity for auto export // The New York Times. – August 23. – 1914.
8. Britain's turn next unless he fights // The New York Times. – August 4. – 1914.
9. Carnegie up holds the war // The New York Times. – August 9. – 1914.
10. Defend the Kaiser as a man of pceace // The New York Times. – August 28. – 1914.
11. Europe at Armageddon, by Col. George Harvey // The New York Times. – August 30. – 1914.
12. Expects war to aid us // The New York Times. – August 18. – 1914.
13. Germany's motive // The New York Times. – August 6 (4). – 1914.
14. Germany's justification // The New York Times. – August 16 (7). – 1914.
15. Guard neutrality, Mr. Straus urges // The New York Times. – September 4. – 1914.
16. Justice on German side, says prof. Kuno Francke // The New York Times. – August 23. – 1914.
17. Looks to England to prevent war // The New York Times. – July 27. – 1914.
18. Members of college facultics write on war for theTimes // The New York Times. – September 13 (5). – 1914.
19. Miles fears Great War // The New York Times. – August 3. – 1914.
20. Papers relating to the foreign relations of the United States, 1914. Supplement. The World war U.S. Government Printing office, 1914. – 836 p.
21. Probable cause of the European war // The New York Times. – September 4. – 1914.
22. Ridder feels sure Germany will win // The New York Times. – August 21. – 1914.
23. Says cause of war is envy of Germany // The New York Times. – August 12. – 1914.
24. Says crisis forced Kaiser to fight // The New York Times. – August 9. – 1914.
25. Says pan-serb movies alien Austria // The New York Times. – July 30. – 1914.
26. Serbia hopeless in left an aided // The New York Times. – July 28. – 1914.

27. Some probable economic effects of the war // The New York Times. – August 30. – 1914.
28. Trouble in Europe, a war of tongues // The New York Times. – July 30. – 1914.
29. Undermeyer points the war's lessons // The New York Times. – August 23. – 1914.
30. U.S. should be chief guardian of neutrality // The New York Times. – August 16. – 1914.
31. Welcome to Mr. Rider // the New York Times. – August 17. – 1914.
32. W. G. Hale for the war // The New York Times. – September 5. – 1914.
33. What European war means to the United States // August 9. – 1914.
34. *Годований С. Ф.* Українські землі у сприйнятті польськокомовної центральноєвропейської преси (середина десятих – шестидесяті роки XIX ст.) : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.02 / С. Ф. Годований; Одеський національний університет ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2007. – 20 с.
35. *Дроздов В. В.* Румунське питання в зовнішній політиці Росії в другій половині 50-х – 70-х рр. XIX ст. на сторінках російської періодичної преси : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.02 / В. В. Дроздов; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2010. – 15 с.
36. *Кувалдин В. Б.* Американский капитализм и интеллигенция / В. Б. Кувалдин. – М. : Наука, 1983. – 366 с.
37. *Олешко П. П.* Український національно-визвольний рух у Галичині на початку XX ст. та українська преса Паддціпрянської України : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.01 / П. П. Олешко; Харк. нац. ун-т ім. В. П. Каразіна. – Х., 2006. – 16 с.
38. *Телькісна Т. Е.* Внутрішньополітичне життя Франції та його сприйняття російською консервативною публіцистикою (кінець XIX – початок XX ст.) : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.02 / Т. Е. Телькісна; ДНУ. – Дніпропетровськ, 2005. – 16 с.
39. *Тертычный А. А.* Жанры периодической печати / А. А. Тертычный. – М. : Аспект Пресс, 2000. – Режим доступу : <<http://cvartist.narod.ru/tcxt2/01.htm>>.
40. *Уткин А. И.* Первая мировая война / А. Уткин. – М. : Эксмо, 2012. – 672 с.
41. *Юрчук О. Ф.* Українське питання у польській консервативній суспільно-політичній думці міжвоєнного періоду (1918–1939) : автореф. дис... канд. іст. наук : 07.00.02 / О. Ф. Юрчук; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Л., 2005. – 18 с.